

Denna essä publicerades ursprungligen som en recension av boken *The God That Failed* (sv. övers [Vi trodde på kommunismen](#), som finns på marxistarkivet) i tidningen *The Reporter* (New York) i april 1950.

Isaac Deutscher

Exkommunistens samvete

Ignazio Silone berättade en gång att han skämtsamt sagt till Togliatti, det italienska kommunistpartiets ledare, att: ”Slutstriden kommer att stå mellan kommunister och f. d. kommunister.” Det finns en bitter droppe sanning i det skämtet. I propagandakriget mot Sovjetunionen och kommunismen, är exkommunisten eller den före detta **medlöparen** den aktivaste skarpskytten. Med den vresighet som skiljer honom från Silone, hävdar Arthur Koestler något liknande: ”Det är likadant med alla er bekväma, insulära anglosaxiska antikommunister. Ni avskyr våra Kassandrarop och tycker inte om att ha oss som bundsförvanter — men, när allt kommer omkring så är vi före detta kommunister de enda på er sida som verkligen vet vad saken gäller.”

Exkommunisten är den samtida politikens problembarn. Han dyker upp på de mest underliga ställen. Han tränger sig på dig i Berlin för att berätta historien om sitt ”slaget om Stalingrad”, utkämpat här i Berlin mot Stalin. Du hittar honom i de Gaulles följe: ingen annan än André Malraux, författaren till *Människans lott*. I Förenta staternas märkligaste politiska rättegång har exkommunisterna i månader pekat finger åt Alger Hiss. En annan exkommunist, Ruth Fischer, tar avstånd från sin bror, Gerhart Eisler, och läxar upp Storbritannien för att de inte lämnat ut honom till Förenta staterna. En före detta trotskist, James Burham, hudflänger den amerikanska affärsmannen för dennes verkliga eller förmenta brist på klassmedvetenhet, och målar upp inget mindre än en handlingsplan för att besegra kommunismen i världsmåttstock. Och nu har sex författare – Koestler, Silone, Andre Gide, Louis Fischer, Richard Wright och Stephen Spender – gjort gemensam sak för att avslöja och krossa *The God that Failed* (Guden som svek).

Horden av exkommunister marscherar inte i takt. De utgör en brokig samling. De liknar varandra väldigt mycket. Men det finns också skillnader. De har gemensamma drag och individuella särdrag. Alla har lämnat en armé och ett läger bakom sig – några som samvetsömma, några som desertörer och andra som marodörer. Några håller stillsamt fast vid sina samvetsbetänkligheter, medan andra högljutt kräver erkännande från den armé de bittert bekämpat. Alla bär de trådslitna lappade versioner av sina gamla uniformer som kompletterats med pittoreska nya trasor. Och alla bär de med sig en gemensam motvilja och individuella minnen.

Några gick med i partiet vid ett tillfälle, andra vid andra, och tidpunkten är viktig för deras vidare erfarenheter. De som till exempel anslöt sig på 1920-talet kom till en rörelse där det fanns svängrum för revolutionär idealism. Partiets struktur var fortfarande flexibel, den hade ännu inte stelnat i sin totalitära form. Intellectuell integritet uppskattades fortfarande, den hade ännu inte gett vika för Moskvas statsintressen. De som anslöt sig till partiet på 1930-talet gjorde sina första erfarenheter på en mycket lägre nivå. Ända från början manipulerade partiets fanjunkare dem som rekryter på partiets kaserngård.

Skillnaderna har betydelse för kvaliteten på den före detta kommunistens hågkomster. Silone, som gick med i partiet 1921, minns med värme sin första kontakt med det; han förmedlar fullt ut den intellektuella spänning och moraliska entusiasm som kommunismen utstrålade på den tiden. Koestlers och Spenders minnen från 1930-talet avslöjar den moraliska och intellektuella sterilitet de drabbades av vid sin första kontakt med partiet. Silone och hans kamrater var intensivt intresserade av de grundläggande idéerna innan och efter att de fastnade i det

vardagliga slavgörat. I Koestlers berättelse överskuggade hans partiuppdrag ända från första stund allt som hade med hans personliga övertygelse och ideal att göra. Den som anslöt sig tidigt var revolutionär innan han blev, eller förväntades bli, en nickedocka. Den som anslöt sig senare fick knappast chansen att andas verklig revolutionär luft.

Hur som helst var de ursprungliga motiven för att gå med likartade, om inte identiska. I nästan alla fall var det erfarenheter av samhällsliga orättvisor och förfall, en känsla av otrygghet som underblåstes av ekonomiska och sociala kriser, och längtan efter ett stort ideal eller mål, eller efter en pålitlig intellektuell vägledning genom det moderna samhällets vacklande labyrint. Nykomlingen ansåg den gamla kapitalistiska ordningens elände vara outhärdlig, och den ryska revolutionens ljus lyste upp detta elände med obarmhärtig skärpa.

Socialismen, det klasslösa samhället, statens bortdöende – allt detta verkade finnas runt hörnet. Ett fåtal av nykomlingarna hade en föräning av det blod, svett och tårar som väntade. Den intellektuelle som omvänt till kommunismen såg sig själv som en ny Prometheus – bortsett från att han inte skulle bli fastnaglad vid en klippa av Zeus vrede. ”Ingenting kan därefter (menar Koestler numera att han kände det på den tiden) oroa konvertitens’ inre frid och upphöjda ro – utom en då och då uppträdande fruktan att åter förlora tron...”

Nu förkastar vår exkommunist bittert förräderiet mot det hopp han bar på. För honom finns inget liknande att jämföra med. Ändå känner vi igen tonen i hans värtaliga utläggningar om sina tidiga förhoppningar och illusioner. Exakt på samma sätt såg den desillusionerade Wordsworth och hans samtida tillbaka på deras första ungdomliga entusiasm för franska revolutionen:

Bliss was it in that dawn to be alive
But to be young was very heaven!

Den intellektuelle kommunist som känslomässigt bryter med sitt parti kan falla tillbaka på en ädel tradition. Beethoven rev sönder titelsidan till sin symfoni Eroica på vilken han skrivit en dedikation till Napoleon, så fort han fick veta att konsuln skulle ta kejsartronen i besittning. Wordsworth kallade Napoleons kröning för ”ett tragiskt bakslag för hela mänskligheten!”. Över hela Europa chockades den franska revolutionen entusiaster när de upptäckte att den korsikanske folkbefriaren och tyrannernas fiende, själv var en tyrann och förtryckare.

På samma sätt chockades dagens wordsworthar när de såg hur Stalin froterade sig med Hitler och Ribbentrop. Även om inga nya Eroica-symfonier skrivs idag, så har åtminstone oskrivna symfoniers dedikationer rivits bort med yviga gester.

I *The God That Failed* försöker Louis Fischer något ångerfullt och inte helt övertygande förklara varför han under så lång tid slöt upp bakom stalinkulten. Han analyserar ett spektrum av motiv, några som verkade långsamt, andra snabbt och som bestämmer tidpunkten för när folk vaknar upp från stalinismens förblindelse. Styrkan hos besvikelsen över Napoleon var nästan lika ojämn och godtycklig. En framstående italiensk poet, Ugo Foscolo, som varit Napoleons soldat och som författade ett ode *A Napoleone Bonaparte liberatore*, (Till befriaren Napoleon Bonaparte), tog avstånd från sin idol efter fredsfördraget i Campoformio – det måste ha chockat en ’jakobin’ i Venedig lika mycket som Molotov-Ribbentroppakten chockade en polsk kommunist. Men en man som Beethoven fortsatte att förtrollas av Bonaparte i ytterligare sju år, tills han såg hur despoten blev av med sin republikanska förklädning. Detta öppnade ögonen på samma sätt som Stalins rättegångar under utrensningarna på 1930-talet.

Det finns ingen värre tragedi än när en revolution går under på grund av den bepansrade näve som skulle skydda den från sina fiender. Det finns inget mer motbjudande än ett efter-

revolutionärt tyranni som sveper in sig i frihetens banderoller. Exkommunisten har lika stor moralisk rätt att avslöja och revoltera mot spektaklet som de före detta jakobinerna hade.

Men stämmer det som Koestler hävdar att ”exkommunisterna är de enda som vet vad saken gäller.”? Man riskerar att bekräfta motsatsen: Att exkommunisten är den som minst av alla vet vad saken gäller.

Hur som helst verkar de kommunistiska skribenternas pedagogiska anspråk vara oerhört överdrivna. De flesta av dem (Silone är ett anmärkningsvärt undantag) har aldrig varit med i den verkliga kommunistiska rörelsen, varken den hemliga eller öppna organiseringen. Som regel befann de sig i den litterära eller journalistiska utkanten av partiet. Deras föreställningar om den kommunistiska läran och ideologin kom vanligtvis från deras litterära intuition, som ibland är skarpsinnig men ofta missvisande.

Men värre än så är exkommunistens typiska brist på distans. Hans känslomässiga reaktion på sitt tidigare sammanhang håller honom i ett strupgrepp och hindrar honom från att begripa det drama han tidigare var engagerad, eller i viss mån engagerad i. Den bild han målar upp av kommunismen och stalinismen är bilden av en jättelik intellektuell och moralisk skräck-kammare. Den som inte känner till det hela förflyttas från politik till ren och skär demoni. Ibland är den konstnärliga effekten stark – skräck och demoner har ju plats i många poetiska mästerverk, men den är politiskt opålitlig och till och med farlig. Stalinismen innefattar förstås skräck i överflöd. Men det är bara ett av dess element, och även då måste det demoniska översättas till mänskliga motiv och intressen. Exkommunisten försöker sig inte ens på en sådan översättning.

I en ovanlig glimt av verklig självkritik medger Koestler:

”Som regel romantiserar vårt minne det förflutna. Men när man har avsvurit en tro eller blivit bedragen av en vän, förlöper processen i motsatt riktning. I ljuset av den senare vunna kunskapen förlorar de ursprungliga erfarenheterna sin oskuld och framstår fläckade och förskämda för minnet. På dessa sidor har jag försökt att återuppväcka den stämning i vilken de omtalade erfarenheterna först upplevdes – och jag vet att jag har misslyckats. Ironi, ånger och skamkänsla har påverkat mig, den tidens lidelser tycks mig ha förvandlats till perversiteter, den inre visshet jag då kände ter sig nu som en morfinists slutna värld; skuggan av taggtråd faller över minnets dömda lekplats. De som fångades av vår tids stora illusion och som genomlevat dess moraliska och intellektuella förfall, hänger sig antingen åt en ny orgie av motsatt typ eller är dömda att betala med ett livslångt bakrus.”

Det här behöver inte gälla alla exkommunister. En del kan fortfarande tycka att deras erfarenheter saknar de morbida övertoner Koestler beskriver. Hur som helst har Koestler gett en sanningsenlig och ärlig beskrivning av den sorts exkommunist han själv är. Men det är svårt att få ihop detta självporträtt med påståendet att det brödraskap i vars namn han talar ”är de enda...som vet vad saken gäller”. Med samma rätt kan någon som lider av traumatisk chock hävda att han är den ende som vet något om skador och operationer. Det enda en intellektuell exkommunist vet, eller snarare känner, är sin egen sjukdom, men han känner inte till karaktären på det yttre våld som har åsamkat den, och ännu mindre botemedlet.

Denna irrationella känslomässighet dominerar många exkommunisters utveckling.

”Oppositionen till varje pris har”, säger Silone, ”fullt logiskt lett många f. d. kommunister långt bort från sina utgångspunkter, i vissa fall ända till fascismen.” Vilket är detta utgångsläge? Nästan alla exkommunister bröt med sitt parti i kommunismens namn. Nästan alla började försvara de socialistiska idealen gentemot den mot Moskva underdåniga parti-byråkratins smädelser. Nästan alla började med att kasta ut den ryska revolutionens smutsiga vatten för att rädda barnet som badade i det.

Förr eller senare övergav eller glömde de dessa strävanden. Efter att ha brutit med parti-byråkratin i kommunismens namn går kättaren vidare och bryter med kommunismen själv. Han hävdar att han insett att roten till det onda ligger mycket djupare än han tidigare förstått, även om sökandet efter denna ”rot” kan ha varit både kraftlöst och ytligt. Han försvarar inte längre socialismen från hänsynslöst missbruk, han försvarar istället mänskligheten från socialismens villfarelser. Han kastar inte längre ut den ryska revolutionens smutsiga vatten för att rädda barnet, han har upptäckt att barnet är ett monster som måste strypas. Kättaren blir överlöpande.

Hur långt han hamnar från utgångsläget, huruvida, han, som Silone säger, blir fascist eller inte, beror på hans preferenser och smak – och den korkade stalinistiska jakten på kättare driver ofta exkommunisterna till ytterligheter. Men oavsett vilka individuella skillnader det må handla om, så har de intellektuella exkommunisterna upphört att bekämpa kapitalismen. Ofta skyndar han till dess försvar och med sig har han den brist på skrupler, den trångsynthet, det förakt för sanningen och det intensiva hat som stalinismen har fostrat honom i. Han fortsätter att vara en sekterist. Han är en inverterad stalinist. Han fortsätter att se världen i svart och vitt, men nu är färgerna fördelade på annat sätt. Som kommunist såg han inga skillnader mellan fascister och socialdemokrater. Som anti-kommunist ser han inga skillnader mellan nazism och kommunism. En gång accepterade han partiets påstående att det var ofelbart, nu tror han att han själv är ofelbar. En gång var han fångad av den ”största illusionen”, nu är han fixerad vid den största besvikelsen i vår tid.

Hans tidigare illusioner innefattade åtminstone ett positivt ideal. Hans besvikelse är helt igenom negativt. Hans roll är därför intellektuellt och politiskt steril. Även i detta påminner han om den bittra ex-jakobinen från den napoleonska epoken. Wordsworth och Coleridge var dödligen besatta av den ”jakobinska faran”, deras rädsla förmörkade till och med deras poetiska genialitet. Det var Coleridge som i underhuset gick emot en lag som skulle förhindra grymhet mot djur då han såg lagen som ”det värsta uttrycket för lagstiftningsjakobinism”. Ex-jakobinen blev förespråkare för den anti-jakobinska reaktionen i England. Direkt eller indirekt påverkade han införandet av ”Bill Against Seditious Writings and Traitorous Correspondence (Lagen mot uppviglande skrifter och landsförrädisk korrespondens), Treasonable Practices Bill (Lagen mot landsförrädiska handlingar), Seditious Bill (Lagen mot uppvigling) (1792-4), nederlagen för parlamentariska reformer, upphävandet av Habeas Corpus-lagen och uppskjutandet av frihet för de religiösa minoriteterna i England under en hel generation. Eftersom konflikten med det revolutionära Frankrike innebar att det inte var ”läge för farliga experiment” fick slavhandeln också fortsatt fri lejd för lång tid framåt – i frihetens namn.

På samma sätt – och med de bästa föresatser – utför han de förfärligaste handlingar. Han rycker frimodigt fram i spetsen i varje häxjakt. Hans blinda hat mot sina forna ideal är uppblandad med samtida konservatism. Inte sällan förkastar han till och med den mildaste form av ”välfärdssamhälle” som ”bolsjevism genom lagstiftning”.

Han bidrar starkt till det moraliska klimat i vilken en modern motsvarighet till den engelska anti-jakobinismen är kläckt.

Hans groteska uppträdande återspeglar den återvändsgränd han hamnat i. Återvändsgränden är inte bara hans – den är en del av den återvändsgränd som en hel generation lever ett osammanhängande och förvirrat liv i.

Den historiska parallell vi har dragit breder ut sig mot de två epokenas vidare bakgrund. Världen är delad mellan stalinistiska och anti-stalinistiska allianser på många liknande sätt som den en gång var delad mellan Napoleons Frankrike och den heliga alliansen. Det är en delning mellan en ”degenererad” revolution som exploaterats av en despot och en samling av i huvudsak, men inte uteslutande, konservativa intressen. När det gäller praktisk politik verkar

valet idag, precis som då, stå mellan endast dessa intressen. Ändå är vad som är rätt och fel i denna konflikt så hopplöst förvirrande, så oavsett val och deras praktiska konsekvenser, är det nästan säkert fel på lång sikt och i bredaste historisk mening.

En ärlig och kritiskt inställd person kunde förlika sig lika lite med Napoleon då som med Stalin idag. Men trots Napoleons våld och falskhet, fortsatte den franska revolutionen att kraftfullt genljuda under 1800-talet. Den heliga alliansen befriade Europa från Napoleons förtryck och för en tid hyllades dess seger av de flesta européer. Men det Castlereagh, Metternich och Alexander I hade att erbjuda till det ”befriade” Europa var blott bevarandet av en gammal ordning i förfall. Sålunda gav övergreppen och aggressionen från det imperium som hade fötts ur revolutionen nytt liv åt den europeiska feodalismen. Detta var ex-jakobinens mest oväntade triumf. Men det pris han betalade för det var att han själv och hans anti-jakobinism mycket snart liknade en ondskefull och löjlig anakronism. Samma år som Napoleon besegrades skrev Shelley till Wordsworth:

In honoured poverty thy voice did weave
Songs consecrate to truth and liberty
Deserting these, thou leavest me to grieve,
Thus having been, that thou shouldst cease to be.

Om vår exkommunist hade någon känsla för historien, skulle han begrunda dessa ord.

Några av de ex-jakobinska tillskyndarna av den anti-jakobinska reaktionen hade lika få skrupler när det gällde sin helomvändning som våra dagars burnhamar eller rutfischar. Andra var ångerfulla, eller hänvisade till patriotiska känslor, eller det mindre ondas filosofi, eller båda, för att förklara varför de hade gjort gemensam sak med de gamla dynastierna mot en uppkomling till kejsare. Om de inte förnekade bristerna hos de hov och regeringar som de tidigare hade bekämpat, så hävdade de att dessa regeringar var mera liberala än Napoleon. Detta gällde verkligen Pitts regering, även om Napoleons Frankrikes politiska och sociala inflytande över den europeiska civilisationen på sikt var mer permanent och genomgripande än det från Pitts England, för att inte tala om inflytandet från Metternichs Österrike eller Alexanders Ryssland. ”O grief that Earth’s best hopes rest all in thee!” – detta var den underkastelsens suck med vilken Wordsworth försonade sig med Pitts England. Mycket, mycket uslare är dina fiender, löd hans försoningsformel.

”Mycket, mycket uslare är din fiende” kunde ha funnits med i *The God That Failed*. Och i det mindre ondas filosofi som uttrycks på dess sidor. Den nit med vilken bokens författare försvarar Väst mot Ryssland och kommunismen drabbas ibland av osäkerhet eller kvarvarande ideologiska hämningar. Osäkerheten märks mellan raderna i deras bekännelser eller i märkliga sidokommentarer.

Exempelvis framställer Silone fortfarande Italien före Mussolini, det Italien mot vilken han som kommunist hade revolterat, som ”pseudo-demokratiskt”. Han tycket knappast att Italien efter Mussolini är bättre, men han ser dess stalinistiska fiende som ”mycket mycket värre”. I högre grad än de andra medförfattarna i denna bok är Silone säkerligen medveten om vilket pris européer ur hans generation har fått betala för att acceptera det mindre ondas filosofi. Fischer förespråkar det ”dubbla förkastandet” av kommunism och kapitalism, men hans förkastande av det senare låter som ett kraftlöst försök att rädda ansiktet, och hans nyligen funna dyrkan av Gandhiismen framstår enbart som en sorts pinsam eskapism. Men det är Koestler som, då och då, mitt i all sitt briljerande och antikommunistiska raseri, gör några märkliga reservationer: ”... om vi överblickar historien och jämför de upphöjda mål i vilkas namn revolutionerna har inletts och det bedrövliga slut de fått, ser vi åter och åter igen, hur en *besudlad civilisation besudlar sin egen revolutionära avkomma*” (min kursiv). Har Koestler tänkt igenom konsekvenserna av sina egna ord eller slänger han bara ur sig en elegant

formulering? Om den ”revolutionära avkomman”, kommunismen, verkligen har ”besudlats” av den civilisation mot vilken den revolterade, så finns ju roten till det onda i civilisationen, inte i avkomman, hur motbjudande den än må vara. Och så är det oavsett hur frenetiskt Koestler agerar som en förkämpe för civilisationens försvarare.

Ännu mera överraskande är en annan tanke – eller är det bara ytterligare en elegant formulering – med vilken Koestler oväntat slutar sin bekännelse:

”Sju år tjänade jag det kommunistiska partiet – lika länge som Jakob vaktade Labans får för att vinna hans dotter Rakel. När tiden var inne fördes bruden in i hans mörka tält, först morgonen därpå upptäckte han att föremålet för hans ömma låga inte varit den ljuva Rakel utan den fula Lea.’

Jag undrar om han någonsin hämtade sig efter det slag han fick, då han upptäckte att han sovit med en illusion. Jag undrar om han efteråt trodde att han någonsin trott på den. Jag undrar om historiens lyckliga slut kommer att upprepas, ty för priset av [ytterligare] sju år av arbete fick Jakob även Rakel och illusionen blev kött och blod.

Och de sju åren syntes honom vara såsom dagar, ty så kär hade han henne...”

Man kan fråga sig om inte Jakob-Koestler olustigt frågar sig om han inte alltför snabbt upphörde att ta hand om Laban-Stalins får, istället för att tålmodigt vänta på att drömmen skulle bli verklighet.

Orden är inte ämnade att anklaga, än mindre hudflänga någon. Deras syfte, det tål att upprepas, är att befria den härva av idéer som den exkommunistiske intellektuelle inte är den ende som lider av. I en av sina senaste artiklar luftar Koestler sin irritation över dessa gamla goda liberaler som chockats av den hämningslösa entusiasmen hos de före detta kommunisterna och som betraktar dem med samma förakt som de betraktar en ”avsatt präst som bjuder ut en flicka på dans”. Nå, de gamla goda liberalerna har kanske rätt. Denna typ av anti-kommunist kan för dem se ut som en avsatt präst som ”bjuder ut” inte bara en flicka utan en prostituerad. Den före detta kommunistens ytterligt förvirrade intellekt och känsloliv gör honom olämplig för alla typer av politisk aktivitet. Han förföljs av en vag känsla av att ha förrått antingen sina gamla ideal eller det borgerliga samhällets ideal, och som Koestler kan han till och med ha en tvetydig känsla av att ha förrått båda. Han försöker sedan undertrycka sin känsla av skuld och osäkerhet, eller dölja den genom att visa upp en fasad av överdriven säkerhet och uppskruvad aggressivitet. Han insisterar på att världen borde erkänna hans dåliga samvete som det bästa av samveten. Han är numera bara upptagen av en sak – själv rättfärdigande. Och det är det farligaste motivet för alla former av politisk aktivitet.

Det verkar som om den enda värdiga attityden en intellektuell exkommunist kan inta är att höja sig över stridslarmet [*Au-dessus de la mêlée*]. Han kan inte ansluta sig till det stalinistiska lägret eller den anti-stalinistiska heliga alliansen utan att göra våld på sitt bättre jag. Så låt honom stå utanför alla läger. Låt honom försöka återfå sin kritiska förmåga och intellektuella självständighet. Låt honom slippa den billiga ambitionen att stoppa fingret i den politiska syltburken. Låt honom åtminstone komma till ro med sig själv, om så priset han måste betala för en falsk fred med världen är självförnekande och självförkastelse.

Detta betyder inte att den skrivande exkommunisten, eller den intellektuelle i allmänhet, ska dra sig tillbaka till elfenbenstornet (hans förakt för elfenbenstorn finns fortfarande i honom.) Men han kan dra sig tillbaka till utkikstornet istället. Att med distans och uppmärksamhet iaktta denna kaotiska värld, att vaket spana efter vad som kan komma ur den, och tolka den utan varken hat eller sympati, det är nu den enda ärbara tjänst exkommunisten kan ge en generation för vilken noggrann observation och ärliga tolkningar har blivit så tragiskt sällsynta. (Är det inte slående hur lite studier och analys, och hur mycket filosoferande och predikande man hittar i den begåvade plejaden av exkommunistiska författare.)

Men kan den intellektuelle vara en självständig observatör i denna värld? Även om att ta ställning innebär att han identifieras med saker som i sanning inte är hans, måste han inte ta ställning i alla fall? Vi kan erinra oss en del stora ”intellektuella” som, i en liknande situation i det förflutna, vägrade att ta ställning för någon som helst etablerad Sak. Deras attityd verkade obegriplig för många av deras samtida, men historien har visat att deras bedömning varit överlägsen de fobier och hat som fanns under deras tid. Tre män ska nämnas här: Jefferson, Goethe och Shelley. Alla tre tvingades på olika sätt välja mellan Napoleon och den heliga alliansen. Alla tre vägrade, också på olika sätt, att välja.

Jefferson var den hårdaste anhängaren av den franska revolutionen under dess tidiga heroiska period. Han var till och med villig att överse med terrorn, men han vände sig i förakt mot Napoleons ”militära despotism”. Men han ville inte ha något att göra med Bonapartes fiender, Europas ”hycklande befriare”, som han kallade dem. Hans avståndstagande var inte bara avpassade till de diplomatiska intressena hos en ung och neutral republik, det var en naturlig följd av hans republikanska övertygelse och demokratiska passion.

I motsats till Jefferson levde Goethe i stormens öga. Napoleons trupper och Alexanders soldater, slog i tur och ordning läger i Weimar. I egenskap av prinsens minister bugade Goethe för varje ockupant. Men som tänkare och man fortsatte han att vara inaktiv och höll sig undan. Han var medveten om den franska revolutionens storhet och chockerades av dess övervåld. Han välkomnade ljudet från de franska vapnen vid Valmy som början på en ny och bättre epok, och han genomskådade Napoleons dårskaper. Han hyllade Tysklands befrielse från Napoleon och han var tydligt medveten om denna ”befrielses” elände. Han upphöjdhet, i denna som i andra frågor, gav honom smeknamnet ”den olympiske”, och etiketten var inte alltid menad som en komplimang. Men hans olympiska attityd var minst av allt en följd av att han var likgiltig för sina samtidas öde. Den dolde hans drama: hans oförmåga och motvillighet att identifiera sig med olika saker som var omöjliga att avgöra om de var rätt eller fel.

Slutligen, Shelley betraktade kollisionen mellan de två världarna med all den heta passion, vrede och hopp som en stor ung själ var mäktig, han var verkligen inte olympisk. Ändå, accepterade han inte för en sekund de stridande parternas självgoda anspråk och pretentioner. I motsats till ex-jakobinerna, som var äldre än han, var han trogen de jakobinska republikanska idéerna. Det var som republikan och inte som anhängare till George III:s England som han hyllade Napoleons fall, denna den mest ”äregirige slav” som ”dansade och rumlade runt på frihetens grav”. Men som republikan visste han också att ”dygden har en evigare fiende” än Bonapartes styrka och svek – ”gamla sedvänjor, lagliga brott och blodbesudlad tro”, förkroppsligad av den heliga alliansen.

Alla tre – Jefferson, Goethe och Shelley – stod i en mening vid sidan av sin epoks stora konflikt, och på grund av detta tolkade de sin tid djupare och mera sanningsenligt än de räddhågade, de hatiska partisanerna på båda sidor.

Så synd och så skamligt att de flesta intellektuella exkommunister har valt att ansluta sig till Wordsworths och Coleridges tradition istället för Goethes och Shelleys.

The Reporter (New York), april 1950.

Översättning: *Bengt Isaksson*